

#justiceelates

ПРОБЛЕМНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Андрій Іванів
радник EQUITY

І. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

стаття 1048 ЦК України

стаття 625 ЦК України

1. «ВП ВС уточнила власний правовий висновок щодо можливості нарахування процентів поза межами строку кредитування, визначивши, що в разі порушення виконання зобов'язання щодо повернення кредиту за період після прострочення виконання нараховуються не проценти за користування кредитом (стаття 1048 ЦК України), а проценти за порушення грошового зобов'язання (стаття 625 ЦК України) у розмірі, визначеному законом або договором.

2. Якщо умови кредитного договору передбачають можливість нарахування процентів поза межами строку кредитування, судам необхідно здійснити тлумачення умов відповідних договорів та дійти висновку, мали на увазі сторони встановлення нарахування процентів як міри відповідальності в певному розмірі за період після закінчення строку кредитування або після пред'явлення вимоги про дострокове погашення кредиту чи у відповідному розділі договору передбачили тільки проценти за правомірну поведінку позичальника (за «*користування кредитом*»). У разі сумніву слід застосовувати принцип *contra proferentem*.».

Постанова ВП ВС від 05.04.2023 у справі № 910/4518/16

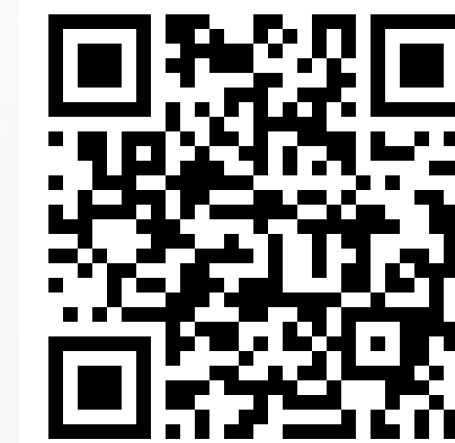
І. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

«Якщо в зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, що в разі наявності спору між сторонами та його вирішення судом відповідає дню виконання судового рішення».

Постанова ВП ВС від 11.09.2024 року у справі № 500/5194/16

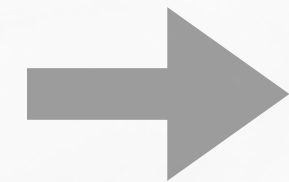
«Податкова застава поширюється виключно на майно платника податків, який має податковий борг. Новий власник майна (банк), що придбав спірне майно в результаті звернення стягнення на предмет іпотеки, не замінює боржника (колишнього власника майна) у правовідносинах щодо погашення заборгованості зі сплати податків, тому процедура звернення стягнення на майно банку в порядку, визначеному Податковим кодексом України, не може бути реалізована, що є самостійною підставою для скасування (припинення) податкової застави».

Постанова КЦС ВС від 03.07.2024 року у справі № 344/3333/23

І. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

«Строк, передбачений ч. 4 ст. 559 ЦК України, є преклюзивним, тобто його закінчення є підставою для припинення поруки, а отже і для відмови кредиторів в позові в разі звернення до суду. Цей строк не можна поновити, зупинити чи перервати. Суд зобов'язаний **самостійно** застосовувати положення про строк, передбачений вказаною нормою, на відміну від позовної давності, яка застосовується судом за заявою сторін. Якщо поручитель поза межами строку помилково виконає вже фактично неіснуючий обов'язок, він може за своїм вибором вимагати повернення виконаного як безпідставно набутого кредитором.»

Постанова ВП ВС від 04.07.2023 року у справі №2-1268/11

І. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» від 03.07.2018 року № 2478-VII

Внесено зміни до Цивільного кодексу України, якими ч. 4 ст. 559 ЦКУ було викладено в новій редакції: «Порука припиняється після закінчення строку поруки, встановленого договором поруки. Якщо такий строк не встановлено, порука припиняється у разі виконання основного зобов'язання у повному обсязі або якщо кредитор протягом трьох років з дня настання строку (терміну) виконання основного зобов'язання не пред'явить позову до поручителя. Якщо строк (термін) виконання основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення вимоги, порука припиняється, якщо кредитор протягом **трьох років** з дня укладення договору поруки не пред'явить позову до поручителя. Для зобов'язань, виконання яких здійснюється частинами, строк поруки обчислюється окремо за кожною частиною зобов'язання, починаючи з дня закінчення строку або настання терміну виконання відповідної частини такого зобов'язання.»

Тобто, вказаний закон збільшив строк пред'явлення вимоги до поручителя з шести місяців до трьох років.

◀ п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону:

Застосовується до відносин, що виникли після введення його в дію, а також до відносин, що виникли до введення його в дію та продовжують існувати після введення його в дію, крім ч. 4 ст. 36 ЗУ «Про іпотеку», що застосовуються виключно до договорів і угод, укладених після введення в дію цього Закону.

I. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

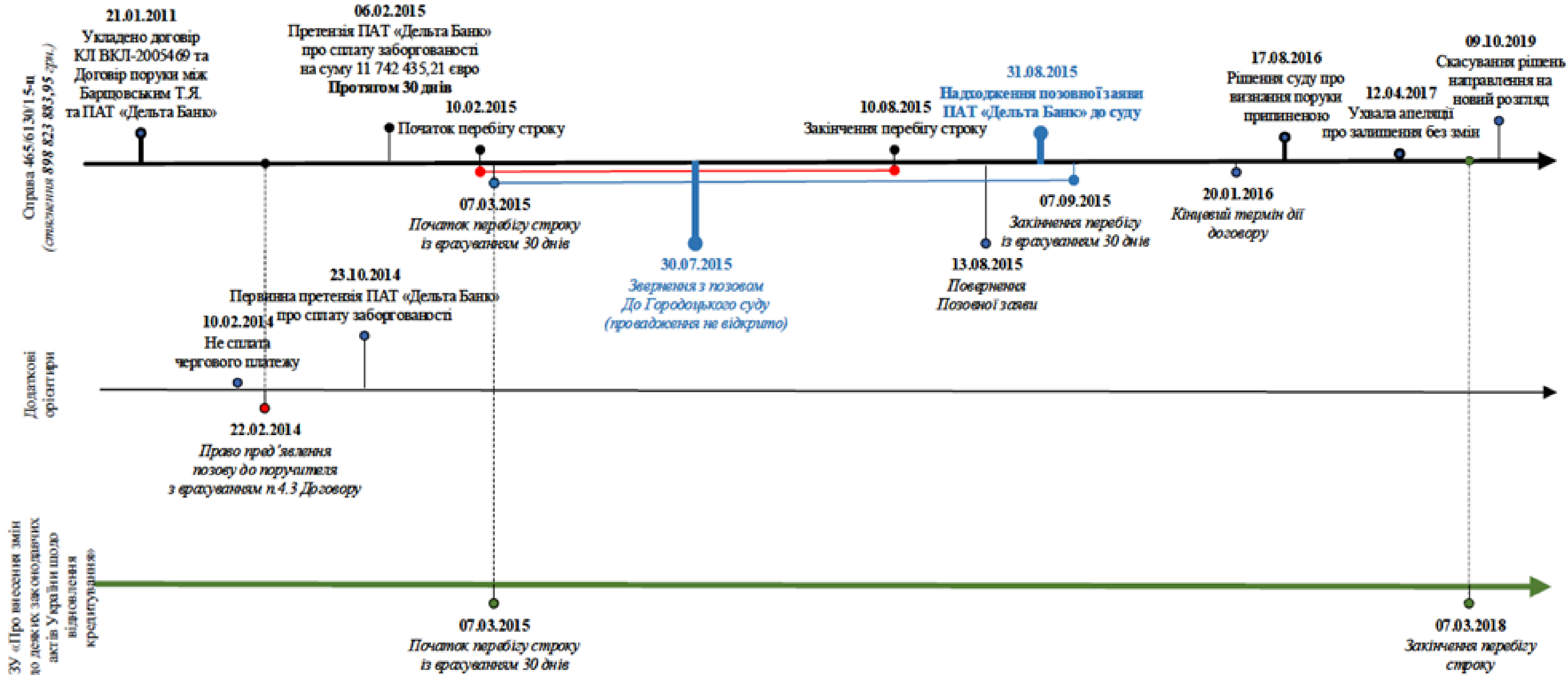

Постанова КЦ ВС від 22.09.2023 р. у справі № 753/12916/15-ц:

«Відповідно до статті 5 ЦК України акти цивільного законодавства регулюють відносини, які виникли з дня набрання ними чинності. Акт цивільного законодавства **не має зворотної дії у часі**, крім випадків, коли він пом'якшує або скасовує цивільну відповідальність особи. Якщо цивільні відносини виникли раніше і регулювалися актом цивільного законодавства, який втратив чинність, новий акт цивільного законодавства застосовується до прав та обов'язків, що виникли з моменту набрання ним чинності.

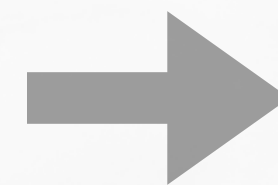
Отже, за загальним принципом закони та інші нормативно-правові **акти не мають зворотної дії в часі**. До події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце. Таким чином, судами попередніх інстанцій правильно застосована частина перша статті 559 ЦК України **в редакції, на час підвищення банком відсоткової ставки** без згоди поручителя. Подібні висновки містяться у постанові Верховного Суду від 26 квітня 2022 року в справі № 756/2784/15 (провадження № 61-15957св21).

І. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

«Недійсність вимоги не зумовлює недійсність відповідного договору, за яким була передана така вимога, а має наслідком відповідальність первісного кредитора перед новим кредитором, врегульовану положеннями ЦК України. У таких випадках передання недійсної вимоги за правовою природою є невиконанням чи неналежним виконанням договору, за яким було відчужено недійсну вимогу. Якщо первісний кредитор передає новому кредитору вимогу, яка припинилася, новий кредитор на підставі частини першої статті 665 ЦК України вправі відмовитися від договору в односторонньому порядку і вимагати повернення грошових коштів».

Постанова ВП ВС від 08.08.2023 року у справі № 910/19199/21

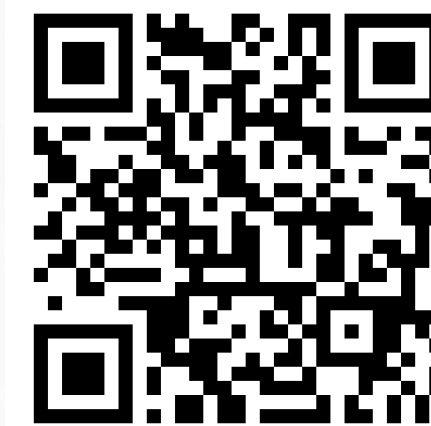
I. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

«Способами захисту інтересу особи в правовій визначеності при виконанні договірних зобов'язань можуть бути:

- 1) визнання права позивача;
- 2) визнання відсутнім (припиненим) обов'язку позивача;
- 3) визнання відсутнім (припиненим) права вимоги відповідача. Такі способи захисту будуть належними, лише якщо така невизначеність триває, ініційований кредитором спір про захист його прав суд не вирішив і відповідне провадження не було відкрите.

Визнання припиненими зобов'язань боржника перед кредитором за кредитним договором є ефективним способом захисту інтересу боржника в правовій визначеності, якщо боржник належним чином виконав зобов'язання за кредитним договором, зокрема і щодо використання отриманих кредитних коштів за встановленим цільовим призначенням, але кредитор не визнає такого виконання.»

Постанова ВП ВС від 19.10.2022 у справі № 910/14224/20

І. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

Основними визначальними ознаками фродаторності такого правочину та визнання його судом недійсним є:

1. Наявність у Боржника невиконаного зобов'язання перед Кредитором щодо повернення кредитних коштів (заборгованості)

2. Настання періоду у якому виникає зобов'язання Боржника із погашення заборгованості перед Кредитором

3. Вчинення Боржником у такий період правочину із відчуження належного Боржнику майна

4. Відсутність у Боржника коштів або іншого ліквідного майна, за рахунок якого могло бути погашено заборгованість перед Кредитором

СХЕМА ФРАУДАТОРНОСТІ ОСКАРЖУВАНИХ ПРАВочИНІВ

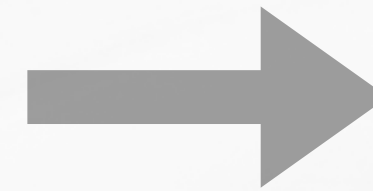
«Будь-який правочин, вчинений боржником у період настання у нього зобов'язання із погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, має ставитися під сумнів у частині його добросовісності та набуває ознак фраздаторного правочину (правочину, що вчинений боржником на шкоду кредиторам)».

Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 28.11.2019 р. у справі № 910/8357/18

І. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

«Мета оспорювання фраздаторного правочину досягається для того, щоб кредитор міг задовольнити своє право вимоги, тобто щоб відбулося погашення боргу боржником. Якщо кредитор уже звернув стягнення на майно для задоволення свого права вимоги і погашення боргу боржника, то конструкція фраздаторного правочину не може бути застосована.»

Постанова Верховного Суду від 14 серпня 2024 року у справі № 504/112/22

І. Судова практика щодо стягнення заборгованості: огляд ключових правових позицій ВС

Забезпечення позовів про стягнення:

«Виконання в майбутньому судового рішення у справі про стягнення коштів у разі задоволення позовних вимог безпосередньо пов'язане з наявністю у боржника присудженої до стягнення суми заборгованості. Заборона відчуження або арешт майна, які накладаються судом для забезпечення позову про стягнення коштів, мають на меті подальше звернення стягнення на таке майно в разі задоволення позову.

При цьому обраний вид забезпечення позову не призведе до невиправданого обмеження майнових прав відповідача, оскільки арештоване майно фактично перебуває у володінні власника, а обмежується лише можливість розпоряджатися ним.

Отже, можливість накладення арешту на майно, не обмежуючись коштами відповідача, в порядку забезпечення позову у спорі про стягнення коштів є додатковою гарантією для позивача, що рішення суду в разі задоволення позову буде реально виконане та він отримає задоволення своїх вимог.

Крім того, в разі задоволення позову у справі про стягнення коштів боржник матиме безумовну можливість розрахуватись із позивачем, за умови наявності у нього коштів у необхідних для цього розмірах, без застосування процедури звернення стягнення на майно боржника.»

Постанова ОП КГС ВС від 17 червня 2022 року у справі № 908/2382/21

II. Факторингові операції: законодавче регулювання та судова практика

Законодавче регулювання:

ст. 350 ЦК України

Загальні умови та порядок здійснення факторингових операцій визначаються **Цивільним кодексом України**, цим Кодексом, іншими законодавчими актами, а також нормативно-правовими актами Національного банку України.

Відповідно до **ст. 1077 ЦК України** за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а **клієнт** відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника).

Клієнт може відступити факторові свою грошову вимогу до боржника з метою забезпечення виконання зобов'язання клієнта перед фактором.

Зобов'язання фактора за договором факторингу може передбачати надання клієнтові послуг, пов'язаних із грошовою вимогою, право якої він відступає.

II. Факторингові операції: законодавче регулювання та судова практика

Законодавче регулювання:

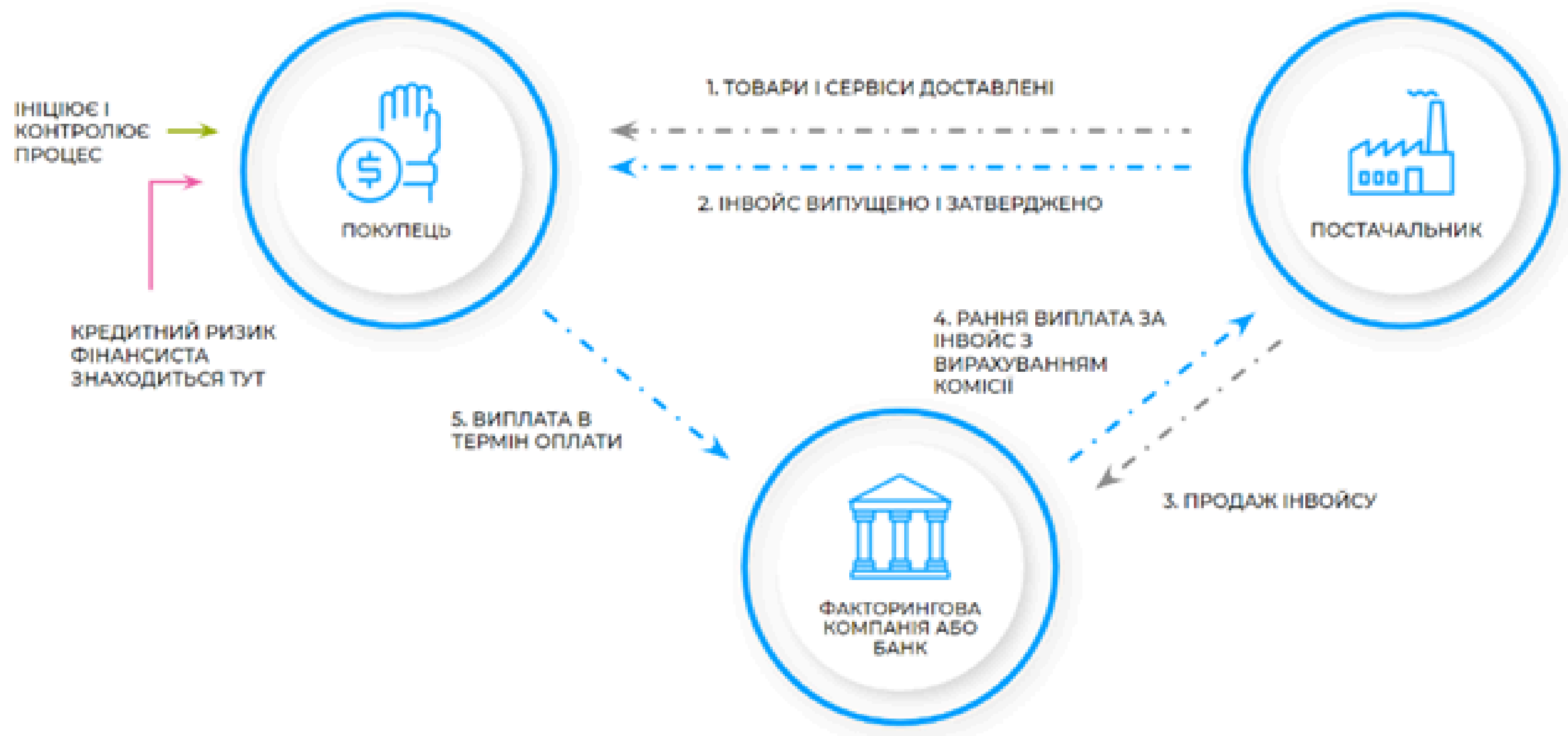
Згідно зі ст. 1078 ЦК України предметом договору факторингу може бути право грошової вимоги, строк платежу за якою настав (наявна вимога), а також право вимоги, яке виникне в майбутньому (майбутня вимога).

Майбутня вимога вважається переданою фактору з дня виникнення права вимоги до боржника. Якщо передання права грошової вимоги обумовлене певною подією, воно вважається переданим з моменту настання цієї події.

У цих випадках додаткове оформлення відступлення права грошової вимоги не вимагається.

РЕВЕРСИВНИЙ ФАКТОРИНГ (БЕЗ РЕГРЕСУ НА ПОСТАЧАЛЬНИКА)

II. Факторингові операції: законодавче регулювання та судова практика

У постанові від 16 березня 2021 року у справі № 906/1174/18 (провадження № 12-1гс21) Велика Палата Верховного Суду зазначила про можливість відступлення права вимоги за кредитним і забезпечувальним договорами не тільки на користь фінансових установ, але й на користь фізичних осіб лише за умови, що первісний кредитор-банк був позбавлений банківської ліцензії та перебував у процедурі ліквідації, яка вимагає вчинення дій із метою максимального задоволення інтересів кредиторів банку, зокрема його вкладників.

II. Факторингові операції: законодавче регулювання та судова практика

У постанові від 08 листопада 2023 року в справі № 206/4841/20 Велика Палата Верховного Суду зазначила, що:

«Фізична особа в будь-якому статусі не наділена правом надавати фінансові послуги, зокрема за кредитним договором, оскільки такі надаються лише спеціалізованими установами, якими є банки, або інші установи, які мають право на здійснення фінансових операцій та внесені до реєстру фінансових установ. Відступлення права вимоги за кредитним договором на користь фізичної особи суперечить положенням частини третьої статті 512 та статті 1054 ЦК України, оскільки для зобов'язань, які виникли на підставі кредитного договору, характерним є спеціальний суб'єкт, а саме кредитор - банк або інша фінансова установа. Це ж саме стосується переуступки права іпотеки, в тому випадку, коли вона забезпечує виконання кредитних зобов'язань.»

III. Захист інтересів кредиторів під час процедури досудової санації

Відповідно до ч. 1 ст. 4 чинної редакції Кодексу України з процедур банкрутства (КУзПБ) № 4017-IX від 15.11.2024 року засновники (учасники, акціонери) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, центральні органи виконавчої влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані своєчасно вживати заходів для запобігання банкрутству боржника.

Згідно ч. 5 ст. 4 Кодексу України з процедур банкрутства санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство - це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Приклад про затвердження плану санації

План досудової санації "Ельдорадо" (ТОВ "Дієса") гарантує відшкодування 30% вимог, сценарій банкрутства - не більше 14%, повідомив агентству "Інтерфакс-Україна" зазначив старший партнер Arjo Law Firm Юліан Хорунжий.

Ухвалою від 24.04.2024 року у справі 910/3368/24 Господарський суд міста Києва затвердив план санації Товариства з обмеженою відповідальністю «ДІЄСА» до відкриття провадження у справі про банкрутство, схвалений рішенням зборів кредиторів.

На Зборах кредиторів ТОВ "ДІЄСА" кредиторами було прийнято рішення про схвалення запропонованого плану санації ТОВ "ДІЄСА" до відкриття провадження у справі про банкрутство

Суд зазначив, що план досудової санації ТОВ «ДІЄСА» є привабливим з точки зору задоволення вимог незабезпечених кредиторів: при участі у процедурі досудової санації незабезпечені кредитори отримують майже на 24.36% більше прямого погашення існуючої заборгованості та додатково претендують на часткове погашення суми основного боргу після відшкодування товариству понесених збитків, спричинених повномасштабною військовою агресією російської федерації проти України.

III. Захист інтересів кредиторів під час процедури досудової санації

Господарські суди задовольняли план досудової санації у справах:

1. Ухвала від 16.01.2024 № 917/256/23 Господарський суд Полтавської області

2. Ухвала від 25.10.2024 № 908/2743/24 Господарський суд Запорізької області

3. Ухвала від 22.08.2024 № 908/1955/24 Господарський суд Запорізької області

4. Ухвала від 15.03.2023 № 911/166/23 Господарський суд Київської області

**ГОТОВИЙ ВІДПОВІСТИ
НА ВАШІ ЗАПИТАННЯ!**